

**ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ  
ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ  
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**Юрчишена Анастасія Олегівна**

*студентка 3-го курсу юридичного факультету  
Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича  
м. Чернівці, Україна*

Воєнний стан – це надзвичайна ситуація, що вимагає зміни звичного порядку життя та правового режиму. У таких умовах виникають нові правові проблеми, які потребують уваги та ретельного вивчення з боку науковців, практиків та державних органів. Кримінальні правопорушення, вчинені в умовах воєнного стану, стають особливим предметом дослідження, оскільки вони впливають на безпеку та стабільність суспільства. Однак, визначення та кваліфікація таких правопорушень можуть бути складними завданнями, особливо у зв'язку зі зміною норм права та особливостями виконання кримінальних правовідносин у воєнний час. Тому, дослідження цієї теми є актуальним та необхідним для розвитку правової науки та практики в Україні, особливо в теперішній час боротьби зі збройною агресією Російської Федерації.

Кваліфікація кримінального правопорушення передбачає точне визначення відповідності складу конкретного кримінального правопорушення, закріпленого в законі про кримінальну відповідальність, вчиненому винним суспільно небезпечному діянню. Правник, здійснюючи кваліфікацію, встановлює статтю КК, яка закріплює вид та міру відповідальності за вчинене діяння. Для цього важливо встановити всі юридично значущі об'єктивні та суб'єктивні ознаки, які входять до складу конкретного кримінального правопорушення, відповідно до передбаченого законом складу. На особливу увагу заслуговують правопорушення, вчинені в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, що є частою ознакою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення відповідно до розділу 19 Особливої частини КК України. Відсутність хоча б однієї з ознак свідчить про відсутність у діянні особи складу конкретного кримінального правопорушення.

Кримінальним кодексом України передбачене регулювання кримінально-правових відносин в період надзвичайного стану. Так, в п. 11 ч. 1 ст. 67 Кримінального кодексу України закріплено, що вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших

надзвичайних подій, є обставинами, які обтяжують покарання<sup>1</sup>. Це означає, що винний користується тяжкими обставинами та умовами, в яких опинилось суспільство, задля полегшення вчинення кримінального правопорушення, що в свою чергу свідчить про більшу загрозу, яку ця особа представляє для суспільства.

Якщо розглядати випадки вчинення триваючих кримінальних правопорушень, то якщо діяння було розпочато в період дії воєнного стану, а закінчено (припинено) після його припинення чи скасування. Такі діяння кваліфікуються без включення до інкримінованого складу кримінального правопорушення ознаки «в умовах воєнного стану» в якості кваліфікуючої ознаки<sup>2</sup>.

Одними із нещодавно прийнятих законів є Закони України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» № 2113-IX та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» № 2117-IX від 3 березня 2022 року. Так Законом № 2117-IX внесено зміни до КК щодо посилення відповідальності за злочини за ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК, вчинені в умовах воєнного стану. Це основні майнові кримінальні правопорушення, які завжди становили значну частину всієї кримінальної статистики в Україні – крадіжка, грабїж, розбій, вимагання, а також розтрата і заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем<sup>3</sup>.

Раніше, крадіжка, яка визнавалася кримінальним проступком зазначалася у частині 1 статті 185 Кримінального кодексу, а покарання за неї передбачалося від штрафу у розмірі 17 тисяч гривень до обмеження волі на 5 років. Проте, вчинення крадіжки з певними обставинами, такими як повторне вчинення, змова, групове вчинення, проникнення у житло або володіння, великий або особливо великий розмір, класифікувалося як більш тяжкий злочин у відповідності зі статтями 185 частини 2, 3, 4 та 5 КК. Однак, в наш час, крадіжка, яка вчиняється в умовах воєнного або надзвичайного стану, відразу вважається особливо кваліфікованим злочином згідно з частиною 4 статті 185 КК, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі від 5 до 8 років.

---

<sup>1</sup> Кримінальний Кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

<sup>2</sup> Вартилицька І.А., Шармар О.М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду, Вісник Асоціації кримінального права України № 1(15), 2021 р.

<sup>3</sup> Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» № 2117-IX від 03.03.2022 р. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>

Припустимі аналогічні зміни також відбулися з грабежем, розбоєм, вимаганням, а також з розтратами та заволодінням майном шляхом зловживання службовим становищем (корупційним злочином), які вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану. Усі ці злочини одразу кваліфікуються як особливо кваліфіковані за ч. 4 відповідних статей (ст. 186, 187, 189, 191 КК).

Щодо всіх інших злочинів, по яких подібних кваліфікованих складів (вчинення в умовах воєнного стану) в КК спеціально не передбачено, – то в разі їх учинення, вони кваліфікуються як звичайно – за відповідною статтею або частиною статті. Проте, якщо суд визнає особу винною за вчинення такого злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану – це враховується при призначенні покарання як обтяжуюча обставина. Відповідно покарання буде ближчим до максимальної межі, передбаченої відповідною статтею.

Однак, додавання кваліфікуючих ознак до окремих злочинів, які вчинені в умовах воєнного чи надзвичайного стану, може мати негативні наслідки. Наприклад, крадіжка невеликої суми продуктів харчування з магазину може бути кваліфікована як тяжкий злочин і підозрюваного можуть заарештувати. Це може виглядати надмірно суворо, але існує справедливе виключення – підозрюваний може звернутися до прокурора з клопотанням про скасування запобіжного заходу для проходження військової служби під час мобілізації. Крім того, зміни в кваліфікації злочинів можуть призвести до надмірного навантаження на один орган правоохоронних органів (слідство), а на інший (дізнання) – зменшення навантаження.

Отже, вчинення злочинів з використанням умов воєнного стану безумовно трактується як обставина, що обтяжує покарання, адже в такому випадку вчинення кримінальних правопорушень мають вищий рівень суспільної небезпечності. Нові закони, прийняті у 2022 році, дозволяють більш справедливо кваліфікувати та покарати винних осіб, в тому числі російських військових, за їхні дії в Україні під час війни. При цьому, якщо кримінальний злочин був вчинений з використанням умов воєнного стану, то обставина, яка обтяжує покарання, не застосовується. Однак, якщо особа використала умови воєнного стану при вчиненні іншого кримінального правопорушення, ця обставина може бути врахована як обтяжуюча при призначенні покарання.